

Marek MAGDOŃ*, Gabriel TOBOR**

ROZWÓJ MIASTA A WARUNKI FUNKCJONOWANIA PRZEDSIĘBIORSTW KOMUNALNYCH NA PRZYKŁADZIE MIASTA RADZIONKÓW

CITY DEVELOPMENT AND OPERATING CONDITIONS OF MUNICIPAL ENTERPRISES – A CASE STUDY OF RADZIONKÓW

ABSTRAKT: Rozwój miasta związany jest z pojawianiem się nowych i/lub zwiększaniem istniejących możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców. Istotną rolę w procesie zaspokajania potrzeb mieszkańców odgrywają przedsiębiorstwa komunalne. Specyfika tego typu przedsiębiorstwa powoduje, że nie działa ono samodzielnie na rynku, ale jest zintegrowane ze strukturami samorządu terytorialnego. Działa ono w warunkach swoistego dualizmu: z jednej strony od przedsiębiorstwa komunalnego oczekuje się kalkulacji ekonomicznej prowadzonej działalności gospodarczej, z drugiej – zaspokajania potrzeb społecznych. W artykule po krótkim wprowadzeniu w problematykę rozwoju społeczno-gospodarczego miasta opisano podstawy i warunki funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych. W drugiej części artykułu na podstawie analizy działalności dwóch przedsiębiorstw komunalnych w mieście Radzionków dokonano oceny wpływu korzyści płynących z funkcjonowania spółek komunalnych w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Ponadto przedstawione zostały trudności, z jakimi spotykają się ich zarządy oraz właściciele.

SŁOWA KLUCZOWE: miasto, rozwój miasta, przedsiębiorstwo komunalne

ABSTRACT: The development of cities is related to the emergence of new and/or increase in the existing opportunities for meeting the needs of their residents, in which an important role falls to municipal enterprises. The specificity of this type of enterprise means that they do not operate independently on the market, but are integrated with local government structures. They operate in conditions of a peculiar dualism: on the one hand, a municipal enterprise is naturally expected to make the necessary economic calculations of its activities and on the other hand – it is expected to satisfy social needs. The article, after a brief introduction to the issue of socio-economic development of cities, describes the foundations and conditions of municipal enterprises' functioning. In the second part of the article, the impact of the benefits resulting from the operation of municipal enterprises in the context of the socio-economic development of cities was analysed. Moreover, difficulties encountered by their management boards and owners were presented. The analysis was based on the activities of two municipal enterprises in the City of Radzionków.

KEY WORDS: city, city development, municipal enterprise

* <https://orcid.org/0000-0003-3517-4329>

** <https://orcid.org/0009-0000-2087-6104>

Wstęp

Poprzez realizację wielu zadań publicznych, które są narzucone przepisami prawa władzom miasta, przedsiębiorstwa komunalne odgrywają istotną rolę w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców. Jak zauważa Z. Dolewka (2017, 60): „spółki komunalne stanowią instytucjonalny instrument prowadzenia polityki lokalnego rozwoju”.

Przedsiębiorstwo komunalne oznacza spółkę prawa handlowego z całkowitym lub przeważającym kapitałem samorządu. Owo powiązanie powoduje, że nie działa ono na rynku samodzielnie, ale jest zintegrowane ze strukturami samorządu terytorialnego. Mamy więc po pierwsze przedsiębiorstwo funkcjonujące według kodeksu spółek handlowych, po wtóre zaś – realizujące zadania publiczne będące pod nadzorem samorządu. Z jednej strony od przedsiębiorstwa komunalnego oczekuje się kalkulacji ekonomicznej prowadzonej działalności gospodarczej, z drugiej – zaspokajania potrzeb społecznych (Dolewka 2022, 2).

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie specyfiki przedsiębiorstw komunalnych, jak również dokonanie oceny wpływu korzyści płynących z ich funkcjonowania na rozwój społeczno-gospodarczy miasta. Dla osiągnięcia tak zdefiniowanego celu w jego pierwszej części posłużono się metodą analizy i krytyki piśmiennictwa, natomiast w drugiej wykorzystano metodę studium przypadku (*case study*).

Układ tekstu został podporządkowany przedstawionemu celowi. Po krótkim wprowadzeniu w problematykę rozwoju społeczno-gospodarczego miasta opisano warunki i podstawy funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych. W drugiej części artykułu na podstawie analizy działalności Przychodni Lekarskiej RAD-MED sp. z o.o. oraz Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. dokonano oceny wpływu korzyści płynących z funkcjonowania spółek komunalnych w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Radzionków.

Rozwój społeczno-gospodarczy miasta

Powstawanie miast oraz ich ewolucja i rozwój stanowią tzw. papierek lakmusowy rozwoju cywilizacyjnego ludzkości, gdzie ukazane są ambicje oraz sposób myślenia ludzi w poszczególnych epokach historycznych, relacje międzyludzkie czy wynalazki techniczne i bogactwo aspektu kulturowego (Czornik 2013, 36). Miasta charakteryzuje koncentracja ludności, zabudowy i majątku trwałego, jak również pełnienie specyficznych funkcji związanych z produkcją, dystrybucją oraz konsumpcją dóbr i usług (Puchalski 1987, 11). Miasta nie tylko pełnią rolę centrów przemysłowych czy kulturalnych, lecz również stymulują wzrost całych regionów, wykazując przy tym największą dynamikę rozwoju (Mamos 2017).

Z zagadnieniem rozwoju nierozzerwalnie związany jest proces wzrostu gospodarczego, znacznie mniej od rozwoju skomplikowany (Kołodko 2008, 265) – obydwa pojęcia wymagają jednakże dalszego dookreślenia.

Wzrost gospodarczy można zdefiniować jako „[...] wzrost liczby dostępnych środków ekonomicznych służących osiągnięciu przez człowieka jego celów” (Rothbard 2009, 969) lub po prostu „[...] wzrost zakresu efektywnych możliwości, z których ludzie mogą skorzystać” (Bauer 1957, 113, za: Rothbard 2009, 969). Wzrost gospodarczy determinowany jest poprzez powiększanie się potencjalnego produktu krajowego (czy też potencjalnego realnego PNB) oraz powiększanie się zdolności wytwórczych (Samuelson i Nordhaus 1999, 350; Begg, Fischer i Dornbusch 2000, 18). Zatem oznacza on zwiększanie się wartości produkcji (sumy wytwarzanych dóbr i świadczonych usług) w miarę upływu czasu. Chodzi przy tym o wzrost ogólnego poziomu produkcji, ponieważ w momencie gdy produkcja niektórych asortymentów rośnie, w tym samym czasie produkcja innych spada (Kołodko 2008, 264).

Za najważniejsze czynniki długookresowego wzrostu gospodarczego przyjmuje się: zasoby ludzkie (podaż pracy, wykształcenie, dyscyplinę, motywację), zasoby naturalne (ziemię, minerały, zasoby energetyczne, klimat), kapitał (wyposażenie, budowle i inne urządzenia produkcyjne) oraz technologię (wiedzę o tym, jak wykorzystać pracę i kapitał do wytwarzania towarów i usług) (Hall i Taylor 1997, 108; Samuelson i Nordhaus 1999, 394).

O ile w przypadku wzrostu gospodarczego powszechnie przyjęło się, że uzasadnione i zarazem dopuszczalne jest sprowadzenie jego miary do zmian wielkości kategorii stricte ekonomicznych (wspomniany PKB czy PNB), o tyle w przypadku szacowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i dynamiki tego procesu bynajmniej nie ma jednoznaczności poglądów, a samo zagadnienie dotyczy różnych aspektów poziomu życia człowieka, z których pewne mają charakter niemierzalny (Kołodko 2008, 265; Churski 2005, 14).

Rozwój gospodarczy jest więc pojęciem szerszym od wzrostu gospodarczego. Z rozwojem gospodarczym związana jest wewnętrzna transformacja społeczeństwa obejmująca zmiany jego struktury zawodowej i społecznej, sprzyjająca poprawie bytu tegoż społeczeństwa w sensie materialnym, społecznym, kulturowym (Nasiłowski 1996, 340).

Rozwój społeczno-gospodarczy, w przeciwieństwie do wzrostu gospodarczego, który postrzegany jest jako zmiana wyłącznie ilościowa, dokonuje się poprzez ilościowe oraz jakościowe zmiany nie tylko w sferze produkcji i podziału oraz inwestycji i konsumpcji, ale także w odniesieniu do stosowanych technik i technologii produkcji, sposobów zarządzania, uprawianej polityki gospodarczej, charakteru i jakości instytucji (czyli reguł gry, w ramach których funkcjonuje gospodarka), preferowanej kultury i wyznawanych wartości, stosunków społecznych nawiązywanych w związku z przebiegiem procesów reprodukcji, stanu środowiska naturalnego (Kołodko 2008, 265). J.J. Parysek (2001, 52) uważa nawet, że rozwój społeczno-gospodarczy pojmowany jest bardziej w kategoriach jakościowych aniżeli ilościowych.

Problemy ekonomii rozwoju gospodarczego rozpatrywane na poziomie ogólnym (międzynarodowym) można przenieść, uwzględniając specyficzne cechy obszarów miejskich i regionalnych – głównie ich szersze otwarcie na otoczenie oraz zakorzenienie wielu zjawisk i procesów (Domański 2005, 19) – na poziom regionalny oraz

lokalny, przy czym rozwój lokalny i regionalny mają charakter integralny (Kuźnik 2001, 21).

Podstawowymi składowymi tak rozumianego rozwoju lokalnego jest (Kuźnik 2001, 21):

- wzrost gospodarczy i zatrudnienie,
- wzrost dobrobytu i jakości życia,
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej,
- rozwój technologiczny i innowacje,
- restrukturyzacja i dywersyfikacja działalności gospodarczych,
- rozwój usług i zasobów społecznych,
- wzrost ruchliwości zawodowej i społecznej,
- rozwój infrastruktury instytucjonalnej,
- polepszanie jakości środowiska,
- wzbogacanie tożsamości kulturowej i procesy integracyjne.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na wiele różnych przyczyn rozwoju lokalnego, nazywając je czynnikami rozwoju, ale również potencjałami, aktywami, motorami, lokomotywami, wehikułami itp. (Parysek 2018, 49). Według J.J. Paryska (2001, 73) do czynników rozwoju lokalnego można zaliczyć:

- potrzeby społeczności lokalnych,
- zasoby i walory środowiska przyrodniczego,
- zasoby siły roboczej,
- zainwestowanie infrastrukturalne,
- potencjał gospodarczy,
- rynek lokalny i rynki zewnętrzne,
- kapitał inwestycyjny i zasoby finansowe,
- poziom nauki i kultury,
- technologie i innowacje,
- korzyści miejsca,
- współpracę międzynarodową.

Brak wymienionych czynników rozwoju lokalnego będzie oddziaływać negatywnie, stanowiąc jego ograniczenia/bariery. W związku z tym do istotnych barier rozwoju zalicza się: niedostateczną i niskiej jakości infrastrukturę techniczną (np. transportową, energetyczną, gospodarki komunalnej) i/lub społeczną (np. brak mieszkań, usług niematerialnych), brak atrakcyjnych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, zły stan środowiska naturalnego oraz brak wykwalifikowanej siły roboczej (Parysek 2001, 21).

W rozwoju lokalnym kwestią priorytetową jest interes społeczności lokalnej (Parysek 2001, 144). H. Brandenburg (2011, 29) podkreśla, że realizacja rozwoju (w wymiarze lokalnym) wiązać się będzie głównie z rozeznaniem i zaspokajaniem bieżących, jak również przyszłych potrzeb mieszkańców wspólnoty. W podobny sposób rozwój miasta traktuje K. Puchalski (1987, 13), twierdząc, że „Miasto rozwija się, gdy pojawiają się w nim nowe bądź zwiększając istniejące możliwości zaspokojenia potrzeb podmiotów

działających w jego obrębie, a więc gdy może ono w większym stopniu lub szerszym zakresie zaspokajać potrzeby podmiotów”.

Zaspokojenie potrzeb mieszkańców wspólnoty oznacza zaspokojenie m.in. potrzeb egzystencjalnych (poprzez produkcję artykułów żywnościowych, odzieży, obuwia, środków higieny osobistej i utrzymania czystości, świadczenie usług związanych z opieką zdrowotną, sportem, wypoczynkiem itp.), potrzeb mieszkaniowych (poprzez budowę i modernizację mieszkań oraz poprawę warunków mieszkaniowych, w tym dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania itp.), potrzeb społecznych (poprzez prowadzenie działalności skierowanej do poszczególnych grup wiekowych mieszkańców, ludzi samotnych, chorych itp.) (Parysek 2001, 74–78).

W związku z powyższym dokonując oceny rozwoju miasta, uwzględniać się będzie m.in. (Parysek 2001, 143–144):

- przyrost nowych miejsc pracy,
- uruchomienie nowej produkcji i nowych rodzajów usług,
- poprawę efektywności gospodarowania,
- poprawę kwalifikacji siły roboczej,
- poziom bezrobocia,
- poziom dochodów ludności i standard życia,
- poziom obsługi ludności oraz warunki życia,
- dostępność placówek usługowych poszczególnych kategorii usług,
- ład przestrzenny i estetykę otoczenia w miejscu zamieszkania.

Pojęcie i istota przedsiębiorstwa komunalnego

Kwestia zaspokajania potrzeb wspólnoty, podkreślona w poprzednim punkcie artykułu, znajduje odzwierciedlenie w stosownych regulacjach prawnych (Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, dalej: UOSG, oraz Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej, dalej: UOGK), gdzie wskazano m.in., że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Wśród nich wyszczególniono sprawy dotyczące (UOSG 2024, art. 7 ust. 1):

1. Ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
2. Gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
3. Wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
4. Działalności w zakresie telekomunikacji;
5. Lokalnego transportu zbiorowego;
6. Ochrony zdrowia;
7. Pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
8. Wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;

9. Gminnego budownictwa mieszkaniowego;
10. Edukacji publicznej;
11. Kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
12. Kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
13. Targowisk i hal targowych;
14. Zieleni gminnej i zadrzewień;
15. Cmentarzy gminnych;
16. Porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
17. Utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
18. Polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
19. Polityki senioralnej;
20. Wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
21. Promocji gminy;
22. Współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
23. Współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Gmina w celu wykonywania wymienionych zadań może tworzyć jednostki organizacyjne i zawierać umowy z innymi podmiotami (UOSG 2024, art. 9 ust. 1). Gmina oraz inna gminna osoba prawna może prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej wyłącznie w przypadkach określonych w odrębnej ustawie (UOSG 2024, art. 9 ust. 2). Ponadto wskazuje się, że formy prowadzenia gospodarki gminnej, w tym wykonywania przez gminę zadań o charakterze użyteczności publicznej, reguluje odrębna ustawa – ustawa o gospodarce komunalnej (UOSG 2024, art. 9 ust. 3). Przewidziano w niej, że gospodarka komunalna, czyli zadania o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych (UOGK 2021, art. 1 ust. 2), może być prowadzona w formach samorządowego zakładu budżetowego lub spółek prawa handlowego (spółek z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółek akcyjnych – UOGK 2021, art. 2 oraz art. 9 ust. 1). O wyborze sposobu prowadzenia i form gospodarki komunalnej decydują organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego (rada gminy) (UOGK 2021, art. 4 ust. 1 pkt 1). Procedurę tworzenia spółki komunalnej przedstawiono na ryc. 1.

Ryc. 1 Procedura tworzenia spółki komunalnej

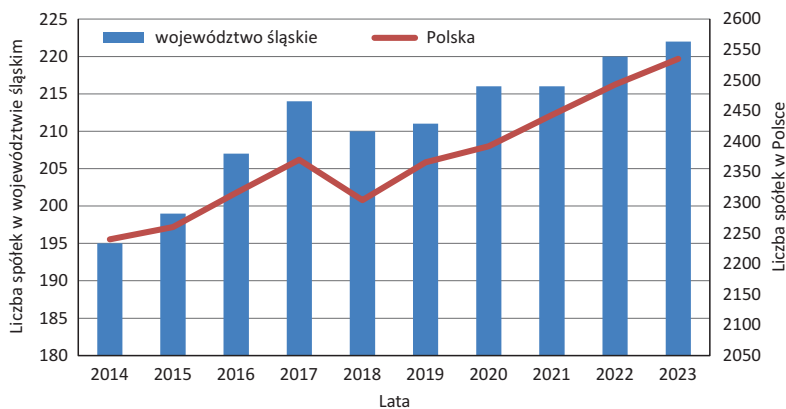
Źródło: opracowanie na podstawie: Analiza i rekomendacja..., 1–2.

Do organów spółki komunalnej, tj. zgromadzenia wspólników, rady nadzorczej, zarządu, oprócz przepisów Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, stosuje się szczególne regulacje odnoszące się do spółek komunalnych, w tym m.in. obejmujące konieczność powołania rady nadzorczej (UOGK 2021, art. 10a, art. 10b, art. 12).

Pomimo że spółki komunalne nie są częścią sektora finansów publicznych, są zobowiązane do udostępniania informacji publicznej (Konstytucja RP 1997, art. 61 ust. 1; Ustawa o dostępie do informacji publicznej 2022, art. 4 ust. 1 pkt 5). W związku z tym muszą prowadzić Biuletyn Informacji Publicznej, w którym publikują informacje dotyczące swojej działalności. W 2018 roku wprowadzono dodatkowe uprawnienie dla radnych, które pozwala im uzyskiwać informacje i materiały oraz mieć dostęp do pomieszczeń, w których znajdują się te informacje i materiały, oraz wgląd w działalność spółki (UOSG 2024, art. 24 ust. 2). Należy zwrócić uwagę, że organy gminy nie są uprawnione do bezpośredniego ingerowania w działalność spółki, natomiast jako udziałowiec gmina może wpływać na decyzje dotyczące spółki i jej rozwój, zgodnie z prawem przysługującym jej w tej kwestii.

Funkcjonowanie przedsiębiorstw komunalnych w mieście Radzionków

Ogólnie rzecz ujmując, zaobserwować można tendencję do coraz częstszego powierzenia zadań własnych przez samorządy terytorialne spółkom prawa handlowego – liczba istniejących spółek wzrasta. Trend ów jest widoczny zarówno w skali województwa śląskiego, jak i całego kraju (zob. ryc. 2). Na koniec 2023 roku było w Polsce 2535

Ryc. 2. Liczba spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego w województwie śląskim i w Polsce w latach 2014–2023

Źródło: opracowanie na podstawie: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2015 r., Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2017 r., Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2019 r., Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2021 r., Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2023 r.

spółek handlowych ze 100% udziałem jednostek samorządu terytorialnego, co oznacza w okresie 10 lat wzrost o 13,17%. W przypadku województwa śląskiego wzrost liczby spółek w tym samym okresie wyniósł 13,85% (222 na koniec roku 2023 wobec 195 na koniec roku 2014).

Gmina miejska Radzionków posiada 100-procentowe udziały w dwóch spółkach prawa handlowego, tj. Przychodni Lekarskiej RAD-MED spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, mieszczącej się przy ul. Gajdasa 1, oraz Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą przy ul. Kuźaja 17. Ponadto jest udziałowcem mniejszościowym (~24%) w Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Bytomiu (Zarządzenie Burmistrza Miasta Radzionków 2021).

Fot. 1. Siedziba RAD-MED Sp. z o.o.

Źródło: archiwum własne.

Fot. 2. Siedziba PGK sp. z o.o.

Źródło: archiwum własne.

Działalność Przychodni Lekarskiej RAD-MED Sp. z o.o. w Radzionkowie

Przychodnia Lekarska RAD-MED Sp. z o.o. w Radzionkowie powstała na mocy aktu założycielskiego sporządzonego 5 grudnia 2012 r. poprzez przekształcenie samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej (SPZOZ) w spółkę prawa handlowego. Właścicielem spółki w 100% jest gmina Radzionków. Głównym celem spółki jest świadczenie usług medycznych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, jak również usług pielęgniarских, pielęgniarstwa środowiskowego i opieki długoterminowej.

W latach 2013–2016 doszło do zasadniczych przeobrażeń spółki. Jednym z podstawowych elementów była poprawa warunków realizacji usług medycznych dla mieszkańców Radzionkowa. W tym celu podjęto się realizacji inwestycji przebudowy budynku przy ulicy Gajdasa 1 i zlokalizowania w nim działalności medycznej spółki. Przekształcenie przychodni w podmiot prawa handlowego z jednej strony oraz realizacja tego typu inwestycji z drugiej strony pociągnęły za sobą zmianę szeregu parametrów charakteryzujących podmiot gospodarczy, odróżniając go radykalnie od poprzednika prawnego.

Od pierwszego dnia działalności spółki należało uwzględnić koszty, które nie występowały w SPZOZ, tj. podatek od nieruchomości wniesionych aportem na majątek spółki, wynagrodzenia Rady Nadzorczej, czy też wyraźnie wyższe obciążenia kosztów amortyzacją od majątku wniesionego przez gminę Radzionków.

Wśród dokonanych przekształceń organizacyjnych istotną rolę odegrały prowadzone od 2015 roku przygotowania do zmiany obowiązującego w spółce Regulaminu Wynagradzania, które zostały zaakceptowane przez załogę i ostatecznie weszły w życie z dniem 1 kwietnia 2016 r. W nowym regulaminie zlikwidowano dodatek stażowy poprzez wliczenie go do płacy podstawowej, wprowadzono zasady prawa pracownika do podwyżki wynagrodzenia o min. 2% brutto w trybie co dwa lata (zależnie od sytuacji finansowej spółki), dostosowano wykaz stanowisk i przysługujących kategorii zasze-regowania do struktury zgodnej z Regulaminem Organizacyjnym spółki, jak również zachowano prawa nabyte w postaci np. prawa do nagród jubileuszowych.

Proces przebudowy spółki nie byłby możliwy bez zapewnienia odpowiednich środków finansowych. RAD-MED został dofinansowany środkami gminy w postaci dopłat i podwyższenia kapitału na łączną wartość 534 519 zł. Ponadto pozyskano pożyczkę z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach (WFOŚiGW) oraz kredyt z banku ING Bank Śląski, obydwa zaciągnięte na okres 10 lat. Ważne znaczenie miały również środki finansowe pozyskane ze sprzedaży dwóch nieruchomości gruntowych w wysokości ponad 400 tys. zł.

Realizowana przez pierwsze cztery lata istnienia spółki procedura przeprowadzenia się do nowej siedziby dzięki wydatnemu wsparciu gminy Radzionków oraz skutecznym działaniom związanym ze sprzedażą mienia stanowiącego aport zakończyła się pełnym sukcesem (w listopadzie 2016 roku dokonano całkowitej spłaty kredytu inwestycyjnego z ING Bank Śląski).

W następnych latach RAD-MED podjął się realizacji kolejnych inwestycji, których ukończenie miało zwiększyć poziom zaspokojenia bieżących i przyszłych potrzeb mieszkańców Radzionkowa w obszarze ochrony zdrowia. Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

- przygotowanie 11 stanowisk komputerowych oraz 9 zestawów skanująco-drukujących w celu wdrożenia systemu Elektronicznej Dokumentacji Medycznej;
- wyposażenie w klimatyzację pomieszczeń, w których wykonywana jest działalność medyczna;
- zakup nowego aparatu USG;
- zakup samochodów służbowych z przeznaczeniem dla kadry lekarskiej.

Korzystając z prawa do umorzenia części pożyczki z WFOŚiGW w Katowicach, RAD-MED sp. z o.o. złożyła wniosek o dofinansowanie umorzeniem budowy elektrowni fotowoltaicznej o mocy 23,1 kW, zapewniającej spółce pokrycie potrzeb na energię elektryczną w 50%. Celem przedmiotowej instalacji było zaopatrzenie przychodni w ciepłą wodę i dodatkową energię elektryczną, jak również wsparcie systemu klimatyzacji i ogrzewania. Inwestycję uruchomienia elektrowni fotowoltaicznej ukończono w roku 2019.

Już pod koniec tego samego roku przystąpiono do realizacji kolejnej inwestycji – budowy pawilonu biurowego. Celem przedsięwzięcia było wyprowadzenie administracji z budynku głównego przychodni i zagospodarowanie zwolnionych pomieszczeń na potrzeby uruchomienia nowych gabinetów lekarskich. Inwestycja została ukończona latem 2020 r. i w całości zrealizowana ze środków własnych spółki (budżet przedsięwzięcia wyniósł ponad 590 tys. zł).

Podsumowując, działalność Przychodni Lekarskiej RAD-MED sp. z o.o. w Radzionkowie oraz zakres zrealizowanych inwestycji, mających na celu poprawę jakości świadczenia usług medycznych dla mieszkańców Radzionkowa, stanowi doskonały przykład tego, jak funkcjonowanie przedsiębiorstwa komunalnego może przyczynić się do wzrostu profesjonalizacji w zakresie realizacji zadań własnych gminy. Skumulowany zysk z 10 lat wyniósł 376 tys. zł i pozwolił pokryć stratę z 2012 roku (242 tys. zł), spłacić część z dopłat gminy Radzionków do kapitału spółki oraz zabezpieczyć środki na inwestycje. W okresie 10 lat funkcjonowania spółki dokonane zostały przekształcenia struktury posiadanego majątku. W efekcie wartość gruntów zmalała czterokrotnie na rzecz tak produktywnych składników, jak maszyny i urządzenia, środki transportu, przy jednoczesnym wzroście wartości budynków i aktywów obrotowych. Z uwagi na zmniejszenie zatrudnienia o pięć etatów oraz stale rosnące przychody udało się utrzymać udział wynagrodzeń w kosztach ogółem na poziomie ponad 70%, co poskutkowało znaczącym wzrostem wynagrodzeń pracowników.

Działalność medyczna RAD-MED prowadzona jest dla pacjentów gminy Radzionków, jak również dla pacjentów z gmin ościennych, głównie Bytomia, Chorzowa, Piekara Śląskich i Tarnowskich Gór. Stosunek pacjentów wynosi 2/3 – gmina Radzionków do 1/3 – gminy inne. Posiadane przez spółkę baza techniczna oraz personel medyczny służą lokalnej społeczności w sposób na tyle zadowalający, że w okresie 10 lat funkcjonowania spółki odnotowano 10% przyrost liczby obsługiwanych pacjentów, przy czym bardzo mocno, bo o ponad ¼, wzrosła liczba porad udzielanych w przychodni oraz ponad pięciokrotnie wzrosła liczba wizyt domowych. Placówka odbierana jest na terenie miasta Radzionków jako bardzo ważna dla samych pacjentów, jak i dla mieszkańców. Można stwierdzić, że cieszy się ona dużą renomą, gdyż ciągle zwiększa się liczba deklaracji wyrażających chęć leczenia i profilaktyki (w roku 2023 liczba deklaracji wyniosła ok. 10 500 pacjentów, w roku 2013 było to 8661). Podkreślić przy tym należy, że Przychodnia RAD-MED sp. z o.o. nie jest jedyną tego typu placówką w mieście Radzionków.

Właściciel i Zarząd spółki mają plany oraz koncepcję rozwoju placówki, których celem jest dalsze podnoszenie standardów leczenia, m.in. zwiększenie porad specjalistycznych (kardiologia, geriatria, urologia i psychiatra pacjentów dorosłych i dzieci), dalsza rozbudowa powierzchni użytkowych, pozwalająca na podniesienie standardów świadczenia usług medycznych dla przyszłych pacjentów. Wśród zagrożeń wskazuje się na czynniki makroekonomiczne, takie jak inflacja, sytuacja globalna, ale przede wszystkim konieczność realistycznych i długofalowych działań po stronie Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) oraz Ministerstwa Zdrowia. Potrzebne są bowiem nowe

konkursy i właściwa wycena usług przez NFZ, związana z nadążaniem za sytuacją ekonomiczno-finansową kraju.

Działalność Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Radzionkowie

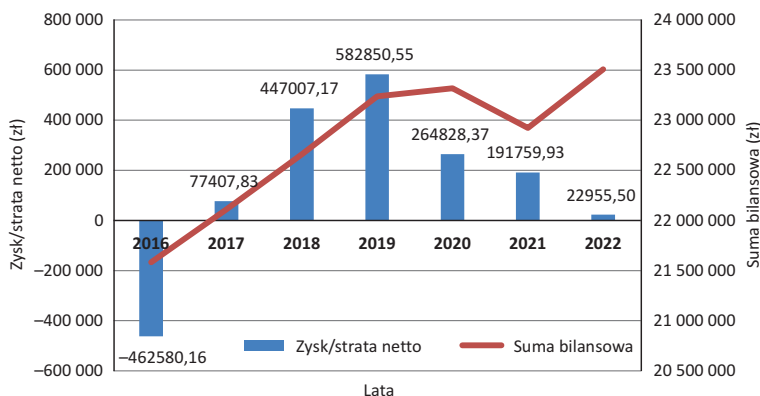
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Radzionkowie (PGK) powstało w wyniku likwidacji samorządowego zakładu budżetowego działającego pod nazwą Zakład Gospodarki Komunalnej w Radzionkowie. Uchwałą Nr XI/90/2015 w sprawie likwidacji samorządowego zakładu budżetowego w celu przekształcenia w spółkę ze 100% udziałem gminy Radzionków Rada Miasta Radzionków podjęła w dniu 25 czerwca 2015 roku. Akt przekształcenia samorządowego zakładu budżetowego w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością oraz akt założycielski spółki został podpisany 17 listopada 2015 roku. Bilans zamknięcia przekształconego zakładu budżetowego sporządzony na dzień 31 grudnia 2015 roku stał się bilansem otwarcia spółki. Spółka rozpoczęła swoją działalność 1 stycznia 2016 roku.

Celem przekształcenia zakładu budżetowego w spółkę prawa handlowego była restrukturyzacja gospodarki komunalnej w mieście Radzionków. Forma zakładu budżetowego obarczona była wadami natury organizacyjno-prawnej, a w szczególności ograniczała samodzielność i ekonomiczną efektywność działalności. Uzyskanie osobowości prawnej dało jednostce możliwość elastycznego systemu zarządzania, w tym samodzielnego pozyskiwania kapitału, co jednocześnie zmniejszyło finansowy ciężar ponoszony przez gminę. Ponadto spółka otrzymała dużą autonomię w zakresie kształtowania polityki finansowej, inwestycyjnej oraz systemu zatrudnienia i wynagradzania.

Zmiana zarządzania w wyniku powołania spółki prawa handlowego miała również na celu lepsze funkcjonowanie usług w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz odbioru ścieków, a także wzrost sprawności podmiotu komunalnego jako instytucji poprzez rozwój mechanizmów rynkowych, stymulowanie wyższej jakości usług komunalnych dla mieszkańców Radzionkowa, ograniczanie kosztów zarządzania i merytoryczne podejście do klienta. Przekształcenie stworzyło motywację do poszukiwania dodatkowych możliwości na rynku oraz do bardziej efektywnego i racjonalnego wykorzystania majątku w celu osiągania zysku (zob. ryc. 3).

Wartość bilansowa spółki od początku jej funkcjonowania wykazuje tendencję wzrostową (z 21 583 232,24 zł w roku 2016 do 23 507 894,48 zł w roku 2022), co świadczy o rozwoju przedsiębiorstwa. Zobowiązania regulowane są terminowo i mimo ponoszenia wysokich nakładów inwestycyjnych ze środków własnych PGK posiada płynność finansową na zadowalającym bezpiecznym poziomie. W roku 2016 na uzyskany wynik w głównej mierze wpływ miało utworzenie odpisu aktualizacyjnego należności z tytułu opłat niezależnych za lokale komunalne pozostawione w spółce do windykacji sądowej (kwota odpisu wyniosła 335 529,69 zł).

PGK od początku swojej działalności przeprowadziło wiele inwestycji w zakresie budowy, rozbudowy i przebudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie mia-

Ryc. 3. Wyniki finansowe PGK Sp. z o.o. w Radzionkowie za lata 2016–2022

Źródło: opracowanie na podstawie sprawozdań finansowych Spółki.

sta Radzionków. Dodatkowo na bieżąco uzupełniana jest baza sprzętowa, obejmująca m.in. samochody ciężarowe, przyczepę ciężarową TEMA, zestaw asenizacyjny, mobilny zestaw urządzeń pomiarowych PCorr++ z 50 sztukami rejestratorów akustycznych do wykrywania awarii sieci wodociągowych, system telemetrii monitorowania sieci wodociągowej. Łączna kwota poniesionych nakładów inwestycyjnych w latach 2017–2022 wyniosła ponad 8,5 mln zł.

Najistotniejsze korzyści związane z funkcjonowaniem PGK, wynikające z przekształcenia zakładu budżetowego w spółkę, związane są m.in. z następującymi zagadnieniami:

1. Przedsięwzięcia inwestycyjne dotyczące budowy i rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej nie obciążają budżetu gminy, ponieważ w pełni są finansowane przez PGK z przychodów osiągniętych z prowadzonej działalności, a nie jak to miało miejsce w przypadku zakładu budżetowego, że niemalże wszystkie były finansowane z dotacji celowych przekazywanych przez gminę Radzionków. Ponadto w chwili obecnej wszystkie inwestycje realizowane są przez spółkę własnymi siłami (zasobami kadrowymi), co znacznie obniża koszt takowej inwestycji – wcześniej większość inwestycji zlecała była w drodze przetargu podmiotom zewnętrznym.

2. Wiek infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i jej bardzo zły stan techniczny od chwili powstania radzionkowskich wodociągów były przyczyną licznych awarii, które wpływały na występowanie wysokich strat wody. Intensywnie prowadzone przez PGK prace inwestycyjne, jak i innowacyjne zarządzanie (szkolenia oraz zakup nowoczesnych systemów monitorowania sieci i regulowania ciśnienia) znacząco ograniczyły straty wody, które w chwili obecnej są w granicach 5% (w roku 2015 straty wody oscylowały na poziomie 20%). Oczywiście jest, że wysokość ponoszonych strat wody przekłada się na ponoszone koszty.

3. Pomimo wzrostu liczby zadań i nowych zakresów działania pionu administracyjnego po likwidacji zakładu budżetowego udało się zredukować liczebność załogi o 36%, co wpłynęło na ograniczenie kosztów wynagrodzeń z narzutami.

4. Spółka, realizując cel podstawowy, jakim jest zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków, prowadzi działalność komercyjną na zlecenie inwestorów zarówno instytucjonalnych, jak i indywidualnych. Realizuje również zadania zlecone przez gminę na podstawie odrębnych umów. W związku z tym PGK osiąga zyski (por. rys. 3), z których w roku 2020 i 2021 zostały wypłacone gminie dywidendy o łącznej wartości 614 828,37 zł.

Realnym zagrożeniem w kwestii prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa jest usankcjonowany prawnie sposób przygotowania i zatwierdzania taryf za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków na terenie gminy, zakładający trzyletni okres ich obowiązywania. W znacznym stopniu utrudnia to przewidywanie kosztów oraz zagrożeń wynikających ze zmiany warunków ekonomicznych, przepisów prawa, wielkości świadczonych usług czy warunków ich świadczenia. Doświadczenie pokazało, że taryfa obowiązująca od 21 czerwca 2018 roku do 1 lutego 2022 roku, zakładająca niezmiennosć stosowanych cen przy jednoczesnym znacznym wzroście ponoszonych kosztów (np. kilkukrotne podwyżki hurtowej ceny wody łącznie o 46,21% oraz hurtowej ceny odbioru ścieków łącznie o 46,6%), skutkowałą pogorszeniem wskaźników ekonomicznych, a zwłaszcza płynności finansowej (ponieważ spółka nie posiada własnych ujęć wody oraz nie posiada własnej oczyszczalni ścieków, dla zapewnienia ciągłości dostaw wody na potrzeby mieszkańców i przedsiębiorców Radzionkowa skazana jest na współpracę z dostawcami występującymi z pozycji monopolisty; w przypadku PGK koszt zakupu wody i odprowadzanych ścieków wynosi około 40% wszystkich kosztów w każdej z tych działalności).

Dodatkowe ryzyko dla prawidłowego funkcjonowania spółki generują odmowy Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW WP) w zakresie wniosków o zatwierdzenie taryf. Przykładowo w lutym 2021 roku został złożony wniosek taryfowy dla gminy Radzionków, uwzględniający zaistniałe zmiany warunków ekonomicznych. Procedowanie wniosku zostało wydłużone w czasie przez wielokrotne wezwania organu regulacyjnego do składania szczegółowych wyjaśnień i kalkulacji poszczególnych wartości wniosku, nakłaniające jednocześnie do obniżenia proponowanych stawek i opłat, gdyż zdaniem PGW WP były one za wysokie. W związku z tym PGK otrzymywało decyzje odmowne w kwestii zatwierdzenia taryf. Co ciekawe, PGW WP wielokrotnie zabraniało uwzględniania w kalkulacjach realnej inflacji, a nawet tej publikowanej przez NBP. Nakazywano uwzględnienie inflacji w roku 2021 na poziomie 1,8%, w roku 2022 na poziomie 2,2%, w roku 2023 na poziomie 2,4%, podczas gdy rzeczywista średnioroczna inflacja w roku 2021 wyniosła 5,1%, a w roku 2022 – 14,4% (Komunikat Prezesa GUS 2022; Komunikat Prezesa GUS 2023).

Wpływ korzyści wynikających z funkcjonowania RAD-MED sp. z o.o. i PGK sp. z o.o. na rozwój społeczno-gospodarczy miasta Radzionków

W celu dokonania oceny wpływu badanych przedsiębiorstw na rozwój społeczno-gospodarczy miasta Radzionków w dalszej części przeanalizowano oddziaływanie

prowadzonej przez nie działalności w kontekście takich aspektów, jak rodzaj i stopień zaspokajanych potrzeb mieszkańców, poziom obsługi ludności i warunki życia, efektywność gospodarowania oraz ład przestrzenny i estetykę otoczenia w miejscu zamieszkania (por. aspekty pomocne przy dokonywaniu oceny rozwoju miasta wymienione w pierwszej części opracowania).

Funkcjonowanie zarówno RAD-MED, jak i PGK przyczynia się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców niż miało to miejsce, kiedy owe potrzeby były zaspokajane przez gminę z wykorzystaniem innej formy organizacyjno-prawnej. RAD-MED zaspokaja potrzeby egzystencjalne mieszkańców Radzionkowa (i okolicznych miejscowości), działalność PGK z kolei nastawiona jest na zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych poprzez poprawę warunków w tym obszarze (rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej, kanalizacyjnej itp.).

Lepsze zaspokojenie wymienionych potrzeb związane jest z poprawą poziomu obsługi społeczności lokalnej i poprawą warunków życia. Obydwa przedsiębiorstwa w celu poprawy warunków życia i dostępności usług zrealizowały szereg inwestycji w obszarach prowadzonych działalności. Dzięki uzupełnianej bazie sprzętowej zwiększyły się możliwości PGK realizacji prac we własnym zakresie, skutkujące m.in. krótszym czasem usuwania awarii. W przypadku RAD-MED wyrazem poprawy poziomu obsługi może być wzrost w latach 2013–2023 liczby obsługiwanych pacjentów oraz liczby deklaracji wyrażających chęć leczenia i profilaktyki. Co więcej, w planach spółek znajduje się dalsze podnoszenie standardów świadczenia usług – poprzez modernizację kolejnych elementów infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (PGK) i poprzez zwiększenie porad specjalistycznych, a także dalszą rozbudowę powierzchni użytkowych (RAD-MED).

Mając na uwadze poprawę efektywności gospodarowania, wskazać należy na fakt, że wiele niezbędnych przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych jest przez PGK z przychodów osiągniętych z prowadzonej działalności, co skutkuje brakiem obciążenia budżetu gminy. Ponadto obydwie analizowane przedsiębiorstwa osiągają zyski pozwalające na wypłacanie gminie dywidendy. Dzięki temu władze Radzionkowa mogą przeznaczać środki na zaspokajanie takich potrzeb mieszkańców, które wcześniej ze względu na brak funduszy byłyby niemożliwe do zaspokojenia.

Prace realizowane przez PGK, ze względu na ich specyfikę, niemalże „codziennie” przyczyniają się do poprawy estetyki otoczenia w mieście. W przypadku RAD-MED zakres oddziaływania ma charakter miejscowy, związany głównie z modernizacją budynku oraz zagospodarowaniem przestrzeni wcześniej nieużytkowanej.

Konkludując, można stwierdzić, że dokonana analiza funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych w mieście Radzionków jednoznacznie wskazuje na pozytywny wpływ w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.

Podsumowanie

Rozwój miasta związany jest z pojawianiem się nowych i/lub zwiększaniem istniejących możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców. Istotną rolę w procesie zaspokaja-

nia potrzeb mieszkańców odgrywają przedsiębiorstwa komunalne. Celem artykułu było zaprezentowanie specyfiki przedsiębiorstw komunalnych, jak również dokonanie oceny wpływu korzyści płynących z ich funkcjonowania na rozwój społeczno-gospodarczy miasta.

Na podstawie analizy funkcjonowania dwóch przedsiębiorstw komunalnych w Radzionkowie można stwierdzić, że ich działalność ma pozytywny wpływ w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Przeprowadzona analiza pozwoliła również na wskazanie trudności, z jakimi muszą mierzyć się władze miasta (jako nadzór właścicielski) oraz zarząd.

Przedsiębiorstwa komunalne, które świadczą ważne usługi dla mieszkańców i stanowią na ogół podstawę bezpieczeństwa energetycznego, zaopatrzenia w wodę czy usług zdrowotnych, muszą mieć stabilne warunki prawne i podatkowe w perspektywie strategicznej. Nie mogą być narażone na zmiany często doraźne, ale skutecznie utrudniające czy wręcz uniemożliwiające im poprawne funkcjonowanie.

Tak jak każde przedsiębiorstwo, przedsiębiorstwo komunalne może być prowadzone i zarządzane w sposób dobry lub zły i przynosić w konsekwencji pozytywne lub negatywne rezultaty swojej działalności. Kwestia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw komunalnych stanowi jednakże odrębny obszar badawczy, którego autorzy artykułu celowo nie poruszyli, wskazując jedynie na dobrych przykładach na korzyści, jakie z punktu widzenia jakości i ciągłości realizacji zadań publicznych daje miastu funkcjonowanie przedsiębiorstwa oraz jak decyzje władz miasta, poparte właściwą oceną konkretnych sytuacji, wspierały stabilne działanie spółek komunalnych. W świetle powyższych rozważań nasuwa się wiele pytań, między innymi:

- Jak zapewnić możliwość reagowania przedsiębiorstwa komunalnego na rzeczywiste zmiany w otoczeniu bez konieczności „przepychania się” z instytucjami regulującymi, które często próbują jedynie zakłamywać rzeczywistość (vide trudności PGK z dostosowaniem się do zmieniających warunków rynkowych)?

- Czy kategoria zysku w odniesieniu do przedsiębiorstwa komunalnego musi mieć wydźwięk pejoratywny, nawet jeżeli przedsiębiorstwo zapewnia realizację zadań o charakterze użyteczności publicznej najwyższych standardów? W związku z tym skąd zapewnić finansowanie inwestycji, które prędzej czy później będą konieczne, tak jak pokazano na przykładzie sieci wodno-kanalizacyjnej w Radzionkowie, a których brak nie pozwoli na właściwe zaspokajanie potrzeb mieszkańców miasta?

- Jak zapewnić to, żeby samorząd rzetelnie sprawował nadzór właścicielski nad spółkami komunalnymi, który pozwoli na bilateralne korzyści (według Najwyższej Izby Kontroli kwestia ta stanowi istotny problem, zob. NIK 2014 i NIK 2021)?

Bibliografia

Analiza i rekomendacja struktury organizacyjno-prawnej Pakietowego Projektu PPP w sektorze dróg gminnych i powiatowych. Załącznik nr 5: Procedura tworzenia spółki komunalnej, jej organy oraz umowa spółki komunalnej. 2020. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 1–8.

- Bauer, Peter Thomas. 1957. *Economic analysis and policy in underdeveloped countries*. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Begg, David i Stanley Fischer i Rudiger Dornbusch. 2000. *Ekonomia. Makroekonomia*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Brandenburg, Henryk. 2011. *Zarządzanie lokalnymi projektami rozwojowymi*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Churski, Paweł. 2005. Czynniki rozwoju regionalnego w świetle koncepcji teoretycznych. W: *Gospodarka regionu na jednolitym rynku europejskim. Wybrane zagadnienia*, red. Stefański Marek, 13–31. Wrocław: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna.
- Czornik, Małgorzata. 2013. Miasto i jego produkty. W: *Turystyka miejska. Prawidłowości i determinanty rozwoju*, red. Teresa Żabińska, 36–52. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Dolewka, Zofia. 2017. Funkcjonowanie spółek komunalnych w Polsce. W: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. Dariusz Głuszczyk, Elżbieta Sobczak, Andrzej Sztando, 59–72. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Dolewka, Zofia. 2022. Spółki komunalne w samorządzie terytorialnym. Analiza celowa nr 19/2022, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. Dostęp: 23.11.2023. https://frdl.org.pl/static/upload/store/frdl/ANALIZY_CELOWE/SPOLKI_KOMUNALNE_W_SAMORZADZIE_TERYTORIALNYM.pdf.
- Domański, Ryszard. 2005. Model ewolucyjnego rozwoju miast i regionów. W: *Studia regionalne w Polsce. Teoria, polityka, projektowanie*, red. Florian Kuźnik. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Główny Urząd Statystyczny. 2016. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2015 r. Dostęp: 10.07.2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-region-2015-r,1,17.html>.
- Główny Urząd Statystyczny. 2018. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2017 r. Dostęp: 10.07.2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-region-2017-rok,1,21.html>.
- Główny Urząd Statystyczny. 2020. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2019 r. Dostęp: 10.07.2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-region-2019-r,1,24.html>.
- Główny Urząd Statystyczny. 2022. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2021 r. Dostęp: 10.07.2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-region-2021-r,1,26.html>.
- Główny Urząd Statystyczny. 2024. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2023 r. Dostęp: 10.07.2024, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-region-2023-r,1,28.html>.
- Hall, Robert E. i John B. Taylor. 1997. *Makroekonomia. Teoria, funkcjonowanie i polityka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kołodko, Grzegorz W. 2008. *Wędrujący świat*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 14 stycznia 2022 r. w sprawie średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w 2021 r. Dostęp: 30.11.2023, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-sredniorocznego-wskaznika-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-ogolem-w-2021-r,50,9.html>.
- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 13 stycznia 2023 r. w sprawie średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w 2022 r. Dostęp: 30.11.2023, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-sredniorocznego-wskaznika-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-ogolem-w-2022-r,50,10.html>.
- Kuźnik, Florian. 2001. Rynki lokalne i regionalne. W: *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym*, red. Andrzej Klasik, Florian Kuźnik. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.

- Mamos, Elżbieta. 2017. Miasta stymulują rozwój całych regionów. Ważna rola w gospodarce. Dostęp: 23.11.2023, <https://polskieradio24.pl/42/5202/Artykul/1884185,Miasta-stymuluja-rozwoj-calych-regiow-Wazna-rola-w-gospodarce>.
- Najwyższa Izba Kontroli. 2014. Funkcjonowanie spółek komunalnych w województwie łódzkim. Informacja o wynikach kontroli. Dostęp: 30.11.2023, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,7771,vp,9739.pdf>.
- Najwyższa Izba Kontroli. 2021. Finansowanie i wspieranie działalności spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim. Informacja o wynikach kontroli. Dostęp: 30.11.2023. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25338,vp,28094.pdf>.
- Nasiłowski, Mieczysław. 1996. *System rynkowy. Podstawy mikro- i makroekonomii*. Warszawa: Wydawnictwo Key Text.
- Parysek, Jerzy J. 2001. *Podstawy gospodarki lokalnej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Parysek, Jerzy J. 2018. Rozwój społeczno-gospodarczy oraz czynniki i uwarunkowania rozwoju. *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN*, 183: 37–56.
- Puchalski, Krzysztof. 1987. *Atrakcyjność społeczno-gospodarcza jako czynnik rozwoju miasta (na przykładzie miast regionu Warszawy)*. Warszawa: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Rothbard, Murray N. 2009. *Man, Economy, and State with Power and Market*. Auburn, Alabama: Ludwig von Mises Institute.
- Samuelson, Paul A. i William D. Nordhaus. 1999. *Ekonomia*, t. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 2024, poz. 609.
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej, Dz.U. 2021, poz. 679.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2023, poz. 571.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. 2024, poz. 18.
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz.U. 2022, poz. 902.
- Zarządzenie Nr 1716/2021 Burmistrza miasta Radzionków z dnia 8 listopada 2021 r. w sprawie ustalenia wykazu miejskich jednostek organizacyjnych oraz wykazu spółek prawa handlowego, w których gmina posiada udziały, Biuletyn Informacji Publicznej – Urząd Miasta Radzionków.